

Rekrytering till högre utbildning under 50 år

Christina Cliffordson

Högskolans expansion de senaste 50 åren

Den högre utbildningens omfattning har ökat:

- från ca 40 000 studenter, fördelade på fyra universitet och en dryg handfull högskolor/institut, år 1960.
- till ca 388 000 studenter, fördelade på 49 universitet och högskolor, år 2010 (av vilka 26 har tillstånd att utfärda examen på forskarnivå inom ett eller flera områden).

Utbildningsreserven

Andelen av en ålderskohort som skattades vara begåvade nog att avlägga "studentexamen".

- För individer födda år 1934 skattades dryga 25% vara begåvade nog, medan andelen avgångna var 8.2%.

Härnqvists resultat låg till grund för den dimensionering av den högre utbildningen som beslutades av 1955 års universitetsutredning.

De starkaste politiska drivkrafterna till dimensioneringsbeslutet var att:

- alla oavsett bakgrund skulle ges samma möjligheter till utbildning
- ett tillvaratagande av begåvningarna betraktades som en viktig nationell angelägenhet i det att utbildning ansågs främja den ekonomiska tillväxten.

- För individer födda år 1972 skattades ca 50% vara begåvade nog, medan andelen avgångna från ett studieförberedande program var 37%.

Påverkansfaktorer

- Den obligatoriska skolans organisation
- Gymnasieskolans organisation
- Vuxenutbildning
- Behörighet och urval till högre utbildning
- Den högre utbildningens dimensionering
- Studiefinansiering

Den obligatoriska skolan & gymnasieskolan

- Lgr 62 innebar införandet av en reguljär nioårig grundskola, som var fullt genomförd 1972.
- Skolformerna fackskola, gymnasium och yrkesskola sammanfördes till en gymnasieskola (Lgy 70).
- Samtliga gymnasieprogram blir 3-åriga och ger grundläggande högskolebehörighet (Lpf 94).
- Högre behörighetskrav till gymnasiet, som skiljer sig åt såväl inom som mellan de högskoleförberedande programmen och yrkesprogram (Gy 11), de senare ger inte behörighet till högskolestudier.

Vuxenutbildning

- Kommunal vuxenutbildning (komvux) inrättades år 1968 för att ge utbildning till de vuxna som saknar kunskaper motsvarande grundskolan och gymnasieskolan.
- Många kom att nyttja komvux för att förbättra betygen i ämnen de redan läst. Efter neddragningar har detta blivit svårare, då sökande utan tidigare betyg i ämnet prioriteras.
- Inför Gy 11, så kommer även komvux att beröras.

Behörighet till högskoleutbildning

- Studentexamen.
- I början av 70-talet - allmänna behörigheten innebar minst två-årig gymnasieutbildning, 25:5-regeln gav allmän behörighet.
- 1993 - lärosätena fick större möjligheter att besluta själva. Allmänna behörighet var dock centralt reglerad.
- 1996 - grundläggande behörighet innebar slutbetyg från gymnasieskolan, lägst betyget godkänd på kurser omfattande minst 90% av fullständigt program. Särskild behörighet regleras, till viss del, åter centralt.
- Under de senaste fem åren: 25:4-regeln upphör att gälla, betyg från reguljär gymnasieutbildning och gymnasial vuxenutbildning jämställs, krav på godkända betyg i Svenska och Engelska (kommer att utökas till att gälla även matematik och gymnasiearbetet).

Urval till högskoleutbildning

- Studentbetyg – fritt tillträde för utbildningar inom filosofisk fakultet.
- 1977 - högskoleprovet för sökande enligt 25:4-regeln.
- 1979 - arbetslivserfarenhet/föreningsarbete blir meriterande.
- 1991 - högskoleprovet en "andra chans" för samtliga sökande, med extrapoäng för arbetserfarenhet (Hp-Ale).
- 1997 - alternativt urval till vissa utbildningar.
- 2003 - fri kvot för högst 10% av platserna, lärosätena beslutar.
- Under de senaste fem åren: poäng för meritkurser adderas till jämförelsetalet, kompletterade betyg hänförs till egen reducerad urvalsgrupp, likaså för utländska betyg, inga extra poäng för arbetslivserfarenhet (Hp+Ale) och den fria kvoten utökas till högst en tredjedel av platserna.

Den högre utbildningens dimensionering

- Utökat antal platser (ökade t.o.m. 2002/2003 för att sedan minska – ökade sedan igen fr.o.m. läsåret 2006/2007).
- Etablering av nya högskolor (under perioden 1977-1998).
- Minst en högskola i varje län har inrättats för att uppfylla det politiska målet att alla ska ha möjlighet att studera på högskolan.

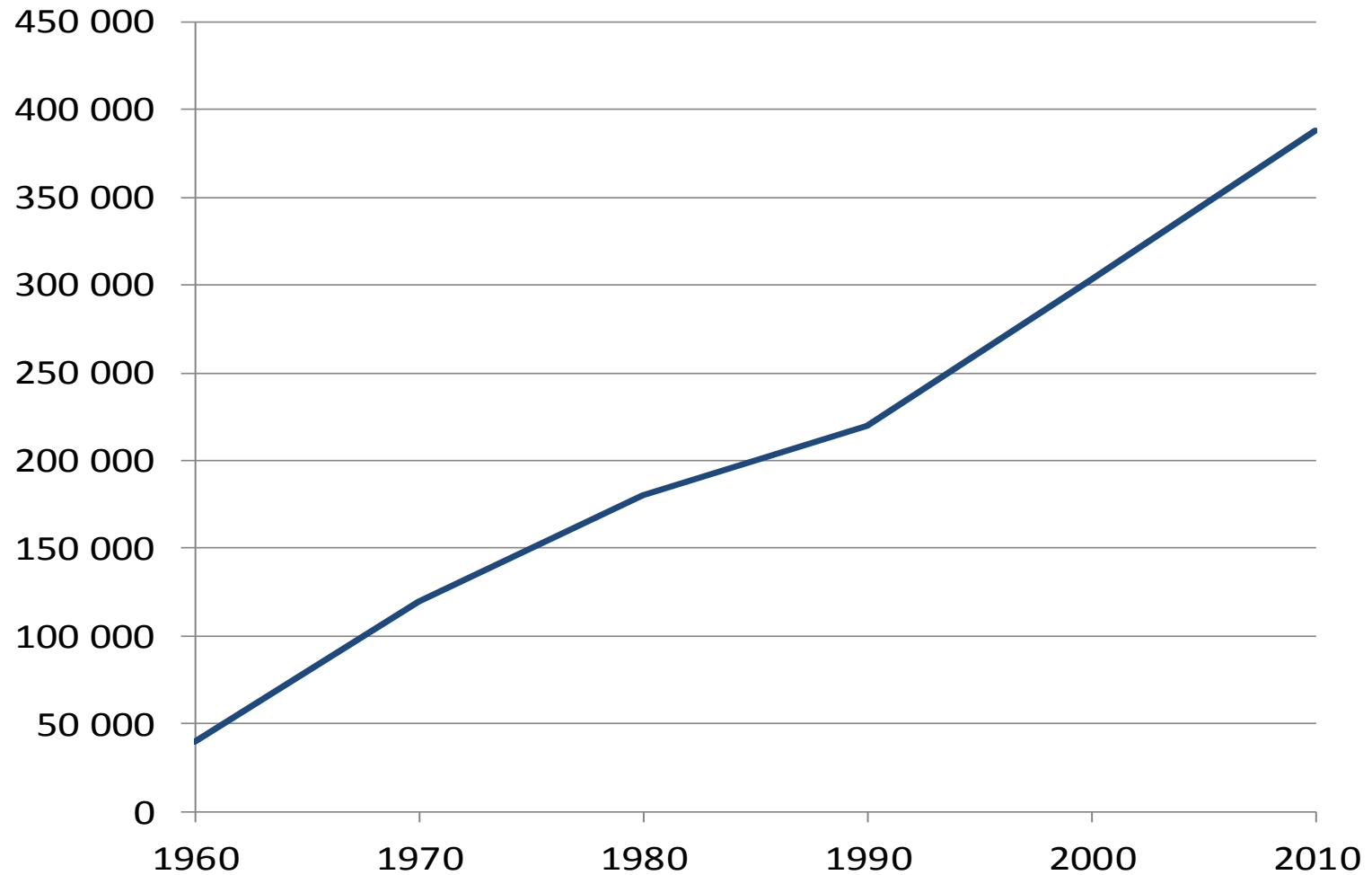

Studiefinansiering

- Stipendier och lån.
- 1965 - generellt studiestödssystem, omfattade alla utan prövning av studielämplighet och föräldrarnas ekonomi.
- Andelen bidrag minskade succesivt till ca 6% i slutet av 1980-talet. Allt svårare att klara ekonomin på enbart studiemedel.
- 1989 höjdes totalbeloppet kraftigt och bidragsdelen till 30%, en andel som ska bestå även om totalbeloppet höjs.
- Avsikten är att studiestödssystemet ska främja rekryteringen till högskolestudier.

Antal studenter i högskolan

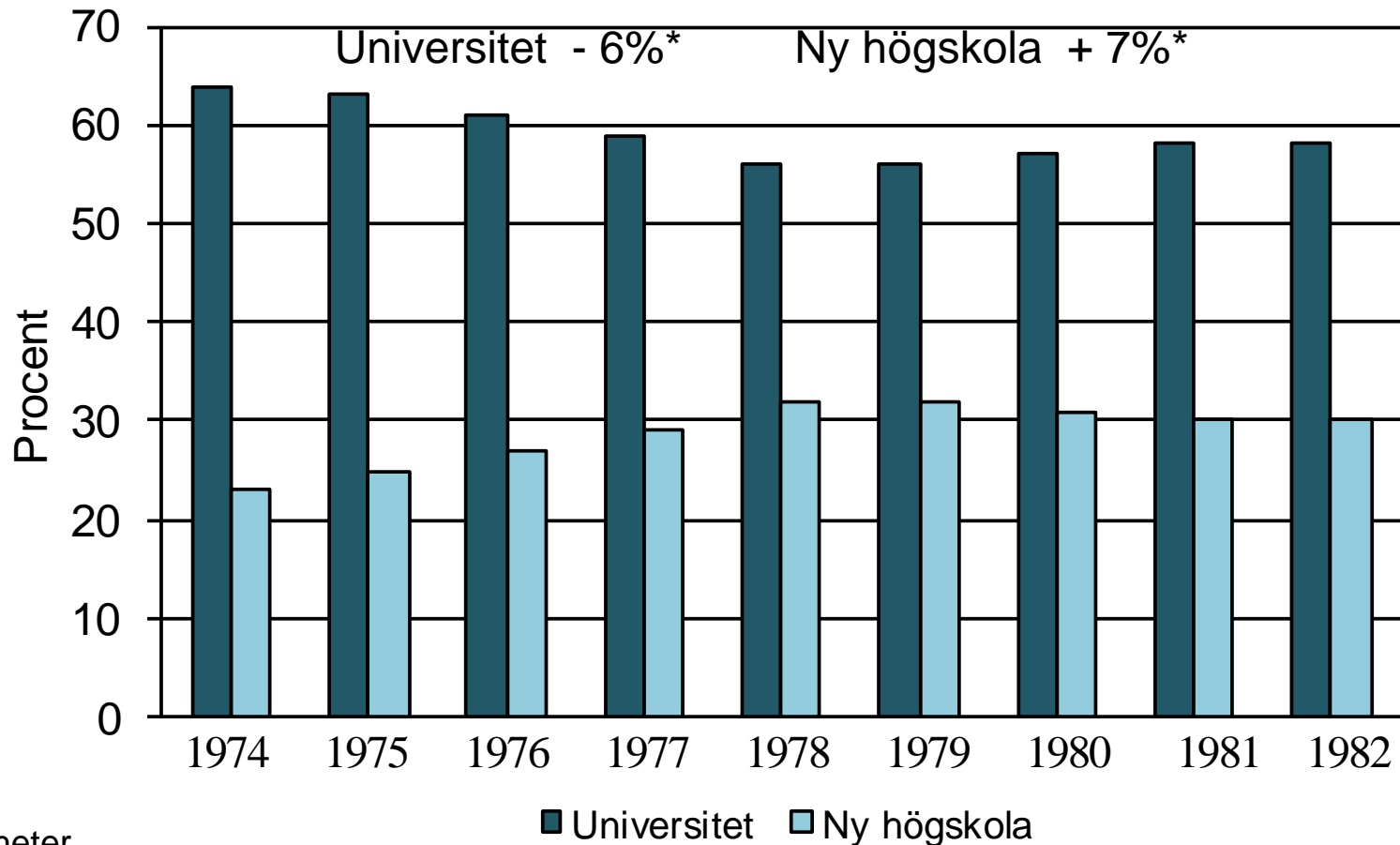

Studentsammansättning

- Snedrekryteringen till högskolan har totalt sett minskat i takt med att högskolan har expanderat, genom:
  - etableringen av ett antal nya lärosäten
  - ett ökat utbud av utbildningar
  - att antalet platser på befintliga utbildningar har ökat i mer eller mindre omfattning.
- Det föreligger dock skillnader mellan lärosäten och mellan utbildningar.
- Snedrekryteringen kvarstår i större utsträckning på äldre universitet och högskolor jämfört med nya högskolor.
- Snedrekryteringen kvarstår i stor utsträckning på prestige-utbildningarna, såsom läkarutbildningen, juristutbildningen, och andra långa utbildningar med högt söktryck.

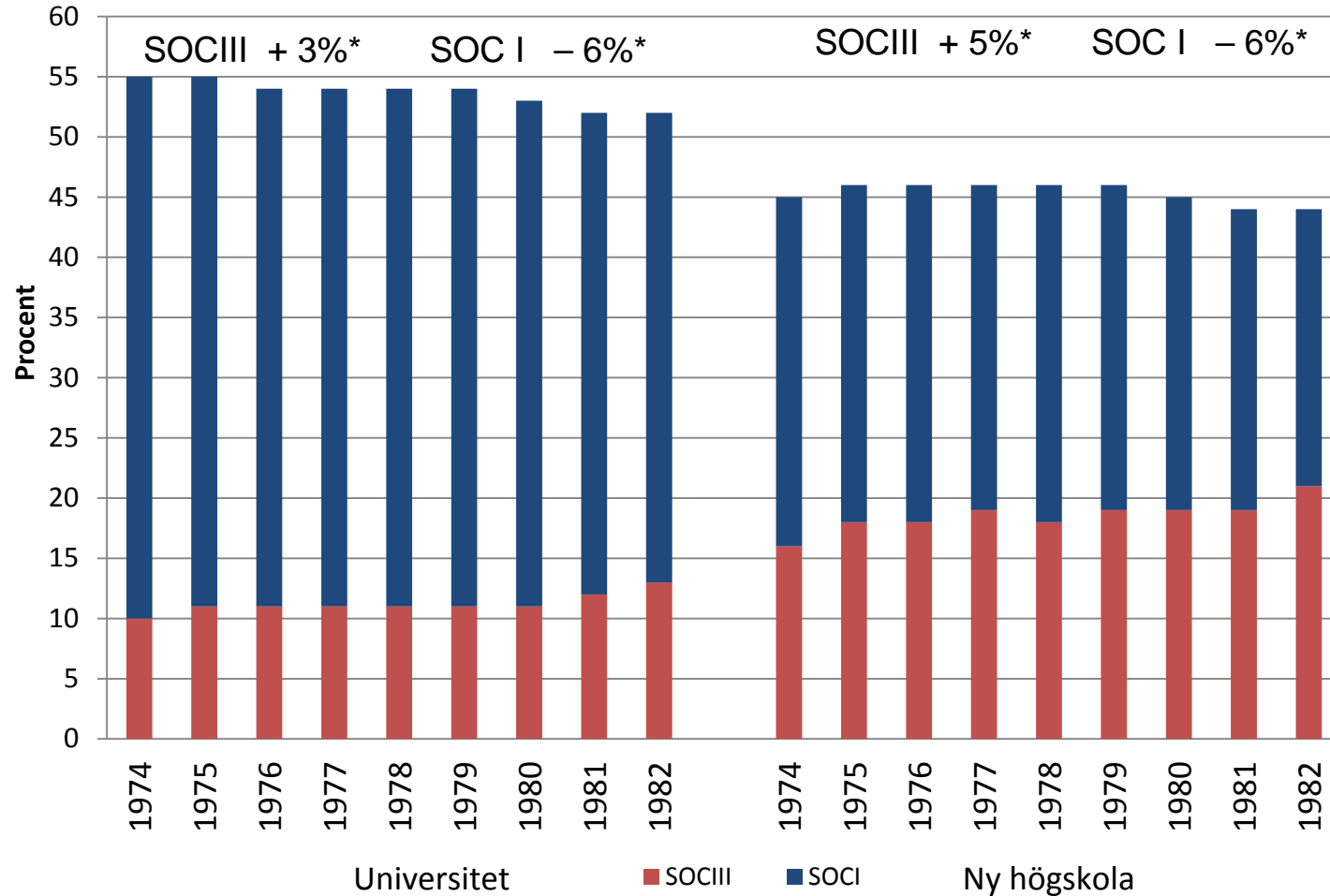
Andel som har påbörjat studier på universitet resp. ny högskola (ind. födda 1974-1982, läsåren 1993/94-2003/04)

* %-enheter

Socialgruppsfördelning för universitet resp. ny högskola (ind. födda 1974-1982, läsåren 1993/94-2003/04)

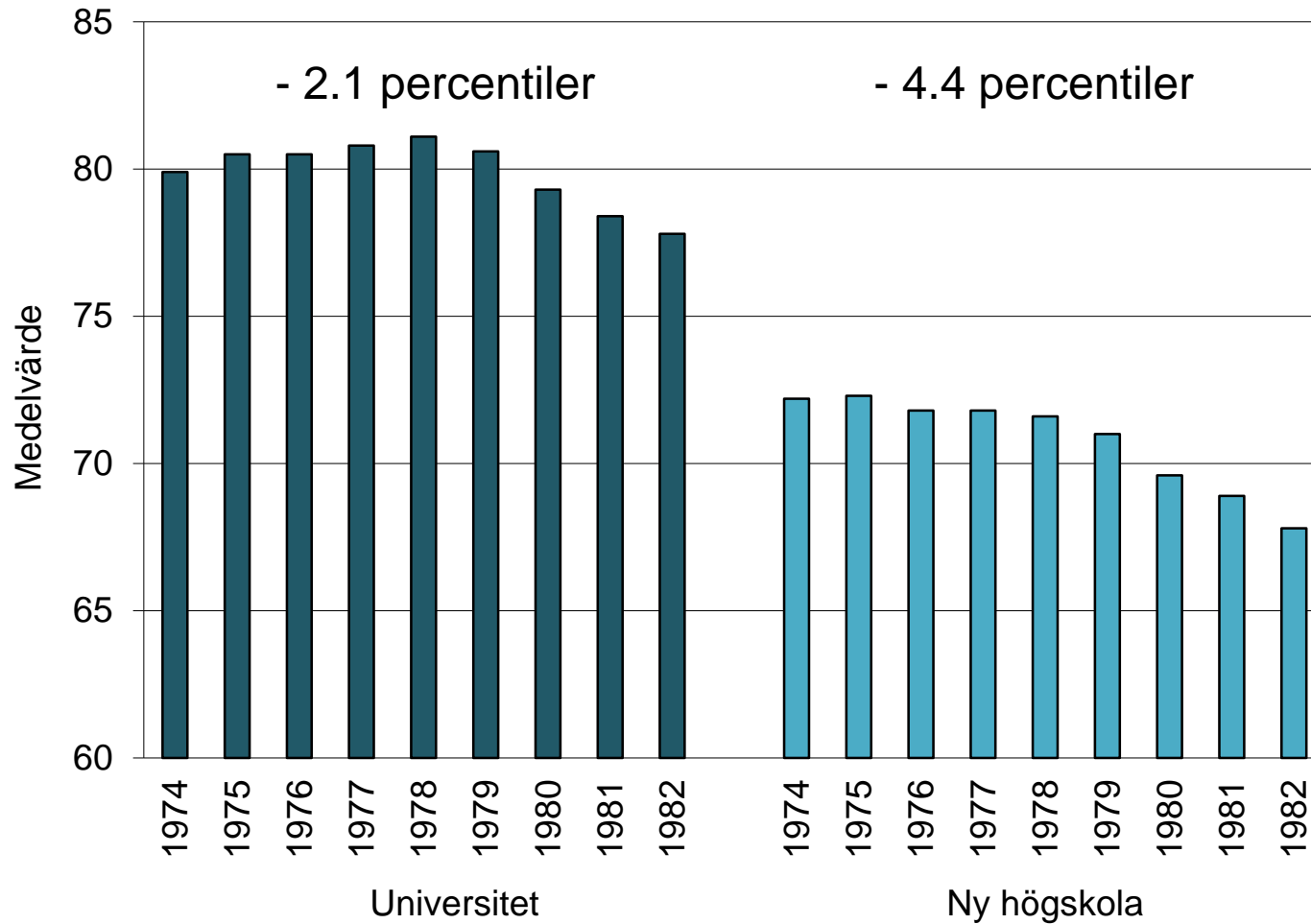

* %-enheter

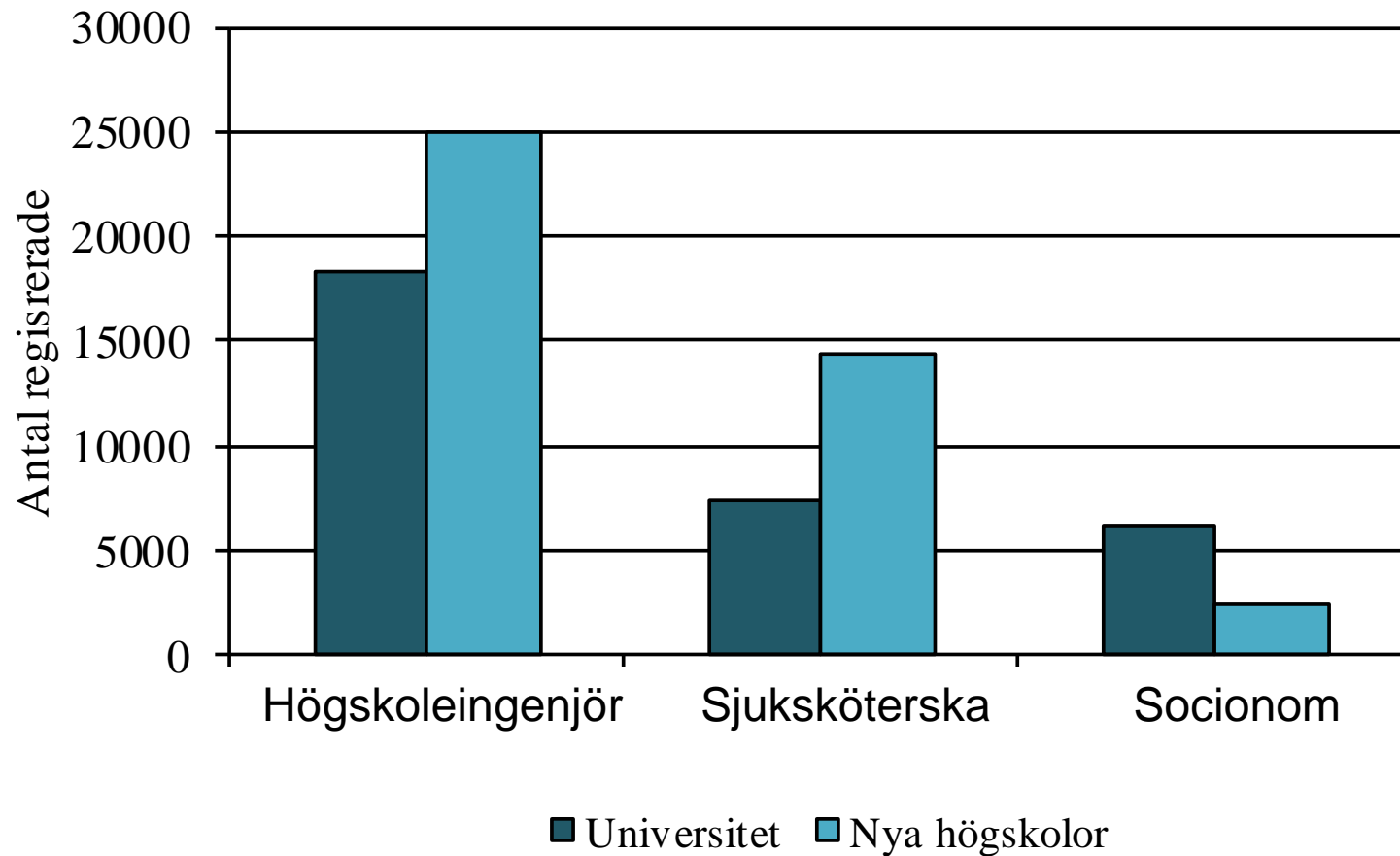
Grundskolebetyg - percentilskala

(ind. födda 1974-1982, läsåren 1993/94-2003/04)

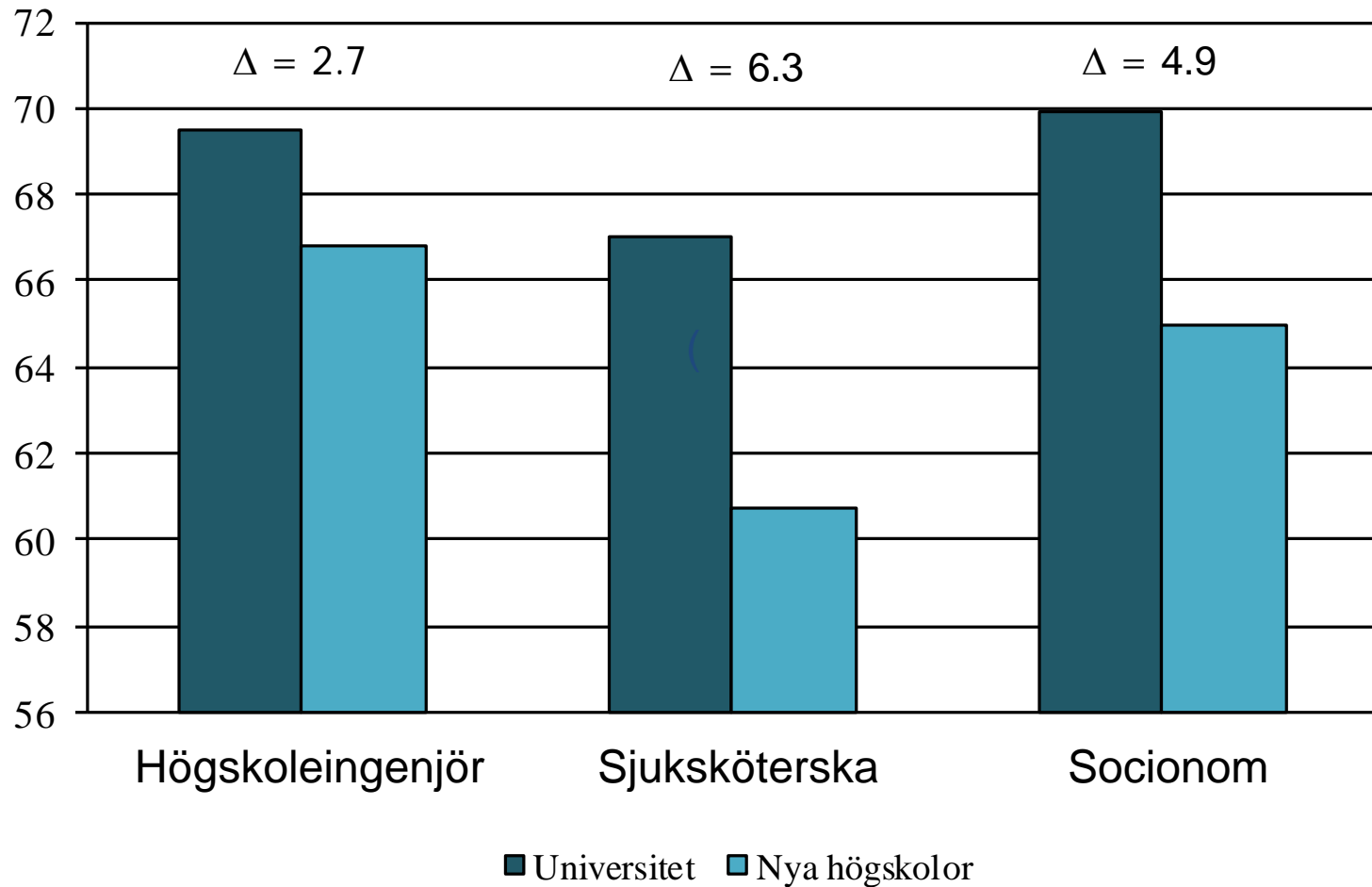

Antal registrerade på universitet resp. ny högskola (ind. födda läsåren 1993/94-2003/04)

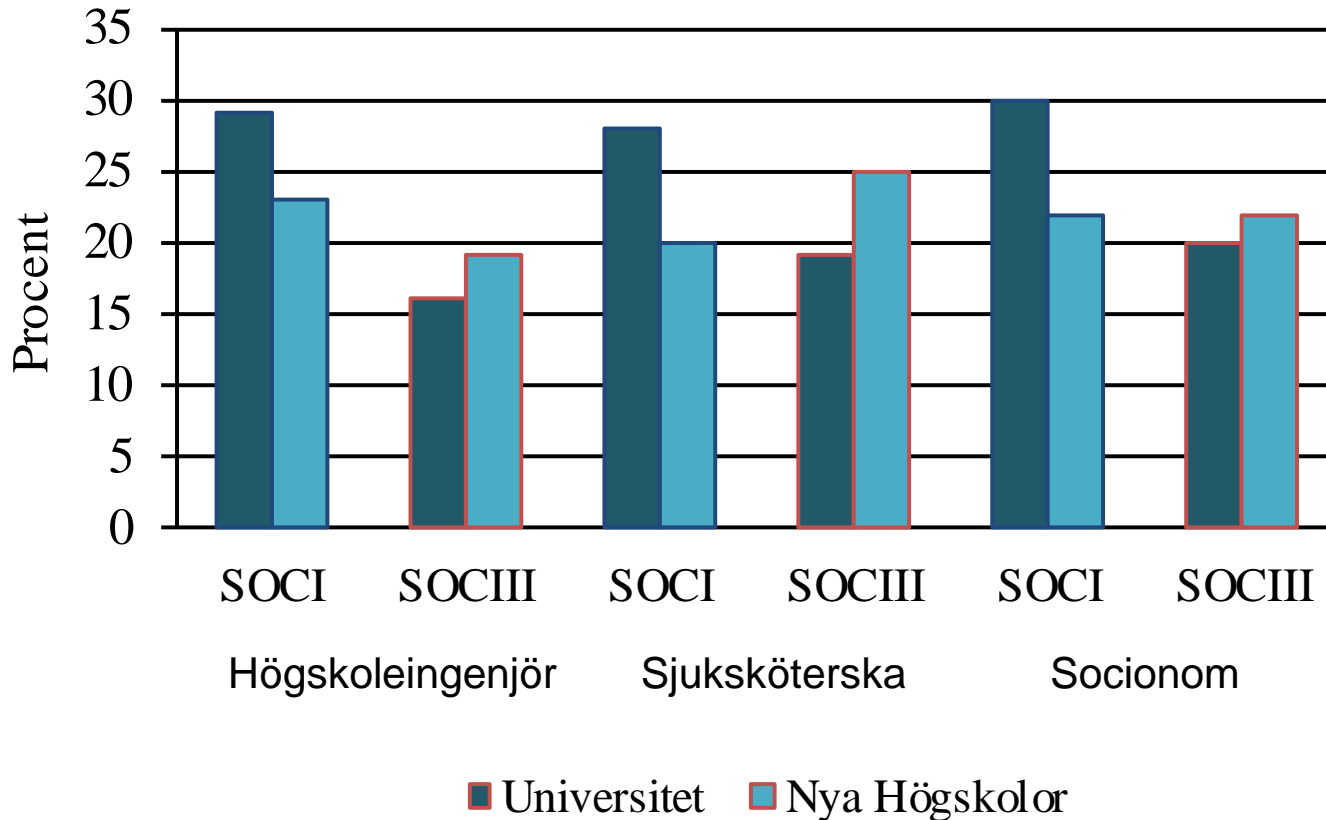

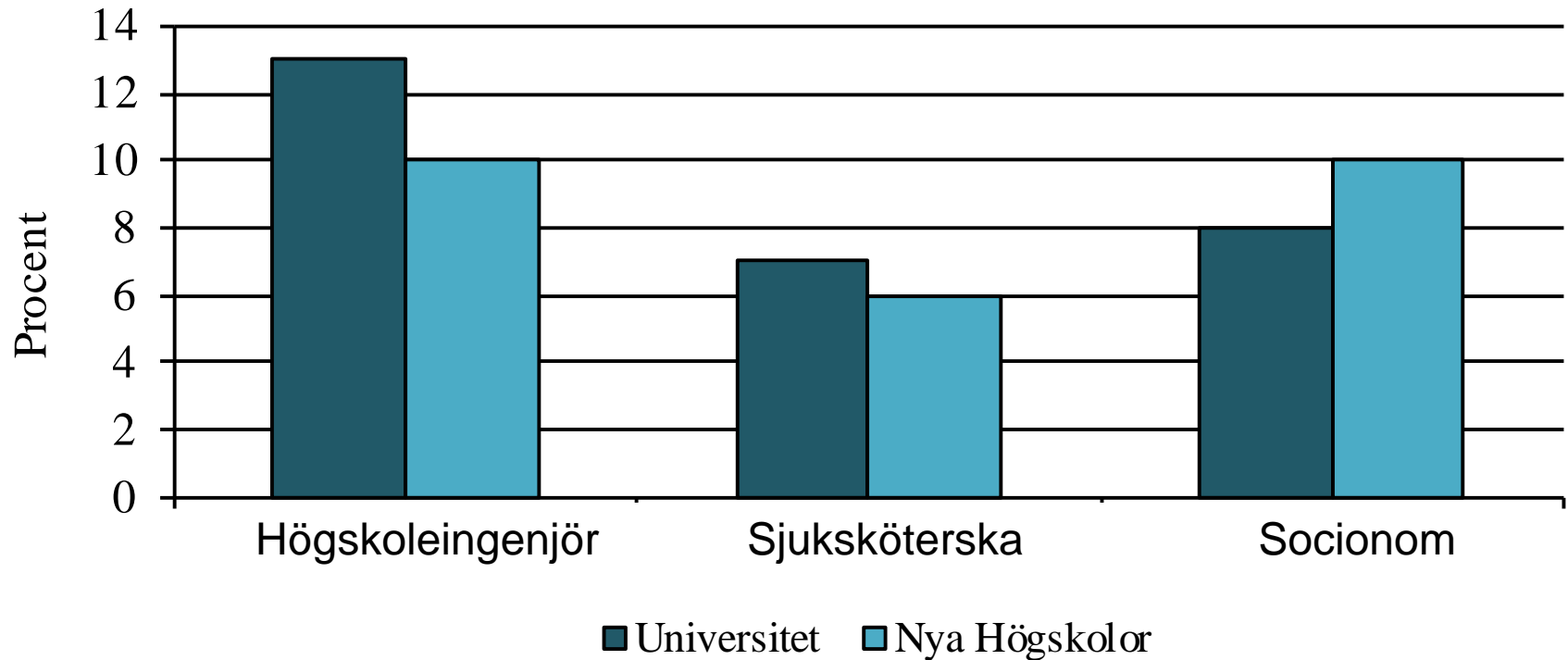
Grundskolebetyg – percentilskala (ind. födda läsåren 1993/94-2003/04)

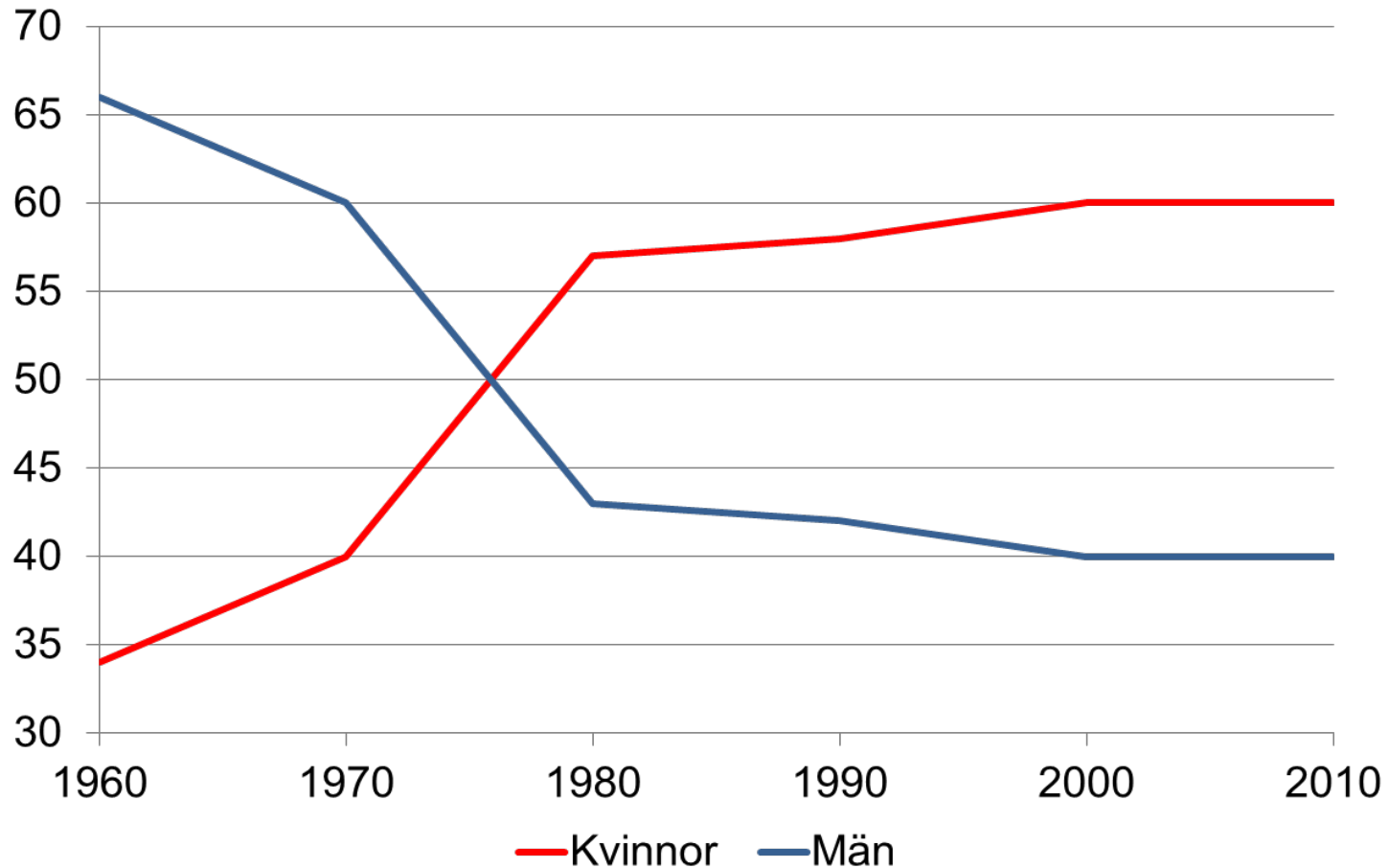
Socialgruppsfördelning för universitet resp. ny högskola (ind. födda läsåren 1993/94-2003/04)

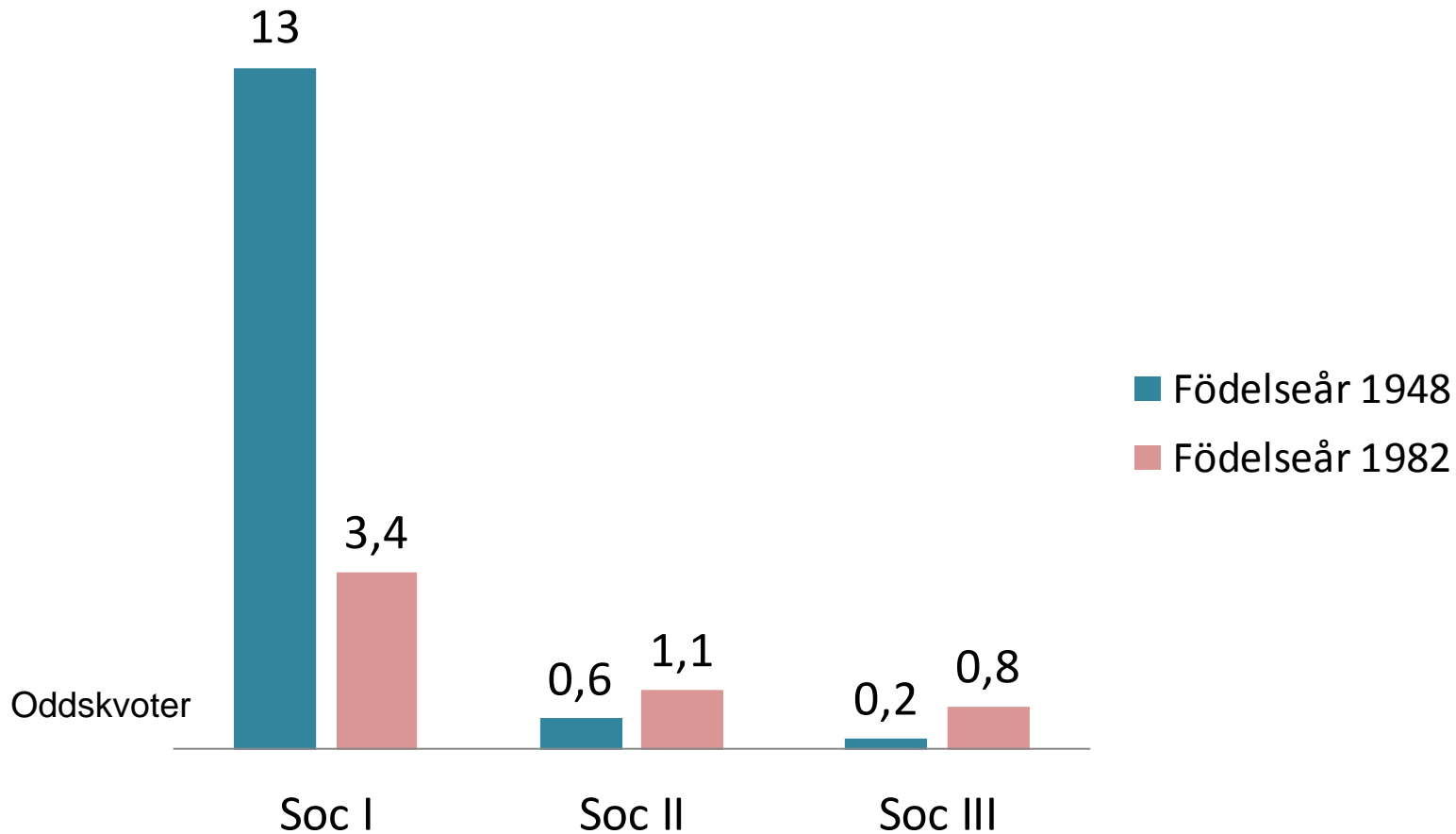
Andel antagna med utländsk bakgrund (ind. födda läsåren 1993/94-2003/04)

Andel kvinnor och män i högskoleutbildning

Representation i högskolan i förhållande till andel av populationen

Konklusion

- Inkludering av nya utbildningar, inom utbildning och vård, innebar såväl en breddning med avseende på social bakgrund som en ökning av andelen kvinnor i högskoleutbildning.
- Etablering av nya lärosäten – vilka alltmer ifrågasätts.
- Antal platser har ökat – kvantitet sätts mot kvalitet.
- Andelen kvinnor har ökat – den låga andelen män oroar.
- Den sociala snedrekryteringen har minskat, gäller dock inte de mest prestigefulla utbildningarna.
- Tillgången till vuxenutbildning har minskat under senare år.
- Den nya gymnasieskolan och nya regler för urval och antagning medför att den sociala snedrekryteringen riskerar att öka.